

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA’LIM,
FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

AJINIYOZ NOMIDAGI
NUKUS DAVLAT PEDAGOGIKA INSTITUTI

“TASDIQLAYMAN”
O‘quv ishlari bo‘yicha prorektor v.v.b. A.Abdiyev
“ ” 2024-yil

SOTSIOLINGVISTIKA

FANI BO‘YICHA

SILLABUS

Kunduzgi ta’lim shakli uchun
(3-kurs)

Bilim sohasi: 100000 — Gumanitar
Ta’lim sohasi: 140000 — Pedagogika
Ta’lim yo‘nalishi: 60111400 – O‘zbek tili va adabiyoti

Nukus —2024

Modul / FAN SILLABUSI
Turkiy tillar fakulteti
60111400 — O‘zbek tili va adabiyoti ta’lim yo‘nalishi

Fan nomi:	Sotsiolingvistika
Fani	Majburiy
Fan kodi:	-
Semestr	VII
Ta’lim shakli:	Kunduzgi
Mashg‘ulotlar shakli va semestrga ajratilgan soatlar	180
Ma’ruza	20
Amaliy mashg‘uloti	70
Laboratoriya mashg‘uloti	-
Seminar mashg‘uloti	-
Mustaqil ta’lim	90
Kredit miqdori:	6
Baholash shakli:	Imtihon
Fan tili:	O‘zbek
Fan maqsadi (FM)	
FM1	Til va jamiyatning o‘zaro uzviy munosabati, tilning falsafa, ijtimoiy psixologiya, etnografiya bilan bog‘liq jihatlari, tilning ijtimoiy tabiati, lisoniy vaziyatlar, tilning ijtimoiy tabiatini yoritishda tarixiylik, hayotiylik, me‘yoriylik, hududiylik mezonlariga amal qilish omillari bilan tanishtirish, nazariy bilimlarni amaliyotga tatbiq eta olish, savodxonlik masalalari o‘zbek tili birliklarini nutqda o‘z o‘rnida, maqsadli qo‘llashni rivojlantirishdan iboratdir.
Fanni o‘zlashtirish uchun zarur boshlang‘ich bilimlar	
1.	Sotsiolingvistika
Ta’lim natijalari (TN)	
	<i>Bilimlar jixatidan:</i>
TN1	- til va jamiyatning o‘zaro uzviy munosabati, tilning falsafa, ijtimoiy psixologiya, etnografiya bilan bog‘liq jihatlari, tilning ijtimoiy tabiatini tahlil qiluvchi soha ekanligi;
TN2	- tilning ijtimoiy tabiatini yoritishda tarixiylik, hayotiylik, me‘yoriylik, hududiylik mezonlariga amal qilish omillari bilan tanishtiriladi

TN3	- tilshunoslik nazariyasi faniga oid nazariy bilimlar bilan qurollantiriladi, nazariy bilimlarni amaliyotga tatbiq eta olish;
TN4	- o‘zbek tili birliklarini nutqda o‘z o‘rnida, maqsadli qo‘llash haqida bilimga va malakaga ega bo‘ladi.
Ko‘nikmalar jihatidan:	
TN5	Tilning falsafa, ijtimoiy psixologiya, etnografiya bilan bog‘liq jihatlari;
TN6	tilning ijtimoiy tabiatini
TN7	tilning ijtimoiy tabiatini yoritishda tarixiylik, hayotiylik, me‘yoriylik, hududiylik mezonlariga amal qilish omillari;
TN8	nazariy bilimlarni amaliyotga tatbiq eta olish;
TN9	o‘zbek tili birliklarini nutqda o‘z o‘rnida, maqsadli qo‘llash ko‘nikmalariga ega bo‘ladi;
Fan mazmuni	
Mashg‘ulotlar shakli: Ma‘ruza (M)	
M1	Kirish. Sotsiolingvistika tushunchasi, uning fan sifatida shakllanishi. Sotsiolingvistika fanining ob‘ekti, predmeti va vazifalari, fanning jahon tilshunosligida tutgan o‘rni.
M2	Sotsiolingvistikaning lingvistik tarmoq sifatida paydo bo‘lish asoslari. Sotsiolingvistikaning asosiy yo‘nalishlari. Sinxron va diaxron sotsiolingvistika, mikro va makro sotsiolingvistika
M3	Sotsiolingvistik metodlar. Tilning rivojlanish omillari. Sotsiolingvistik metodlarning turlari. Sotsiolingvistik tadqiqotlar. Tilning tarixiy taraqqiyoti va o‘zgaruvchanligi. Tilshunoslik va unga yondosh predmetlarning o‘zaro munosabati. Tildagi qonuniy o‘zgarishlar va nutqiy hodisalar.
M4	Sotsiolingvistikada psixolingvistik va sotsiologik tushunchalar. Kommunikasiya. Kommunikativ vaziyat. Verbal va noverbal kommunikasiya, kommunikativ vaziyat komponentlari. Adresat va adresantning madaniy saviyasi, hududiy kod va subkodlarga xoslanganlik. Kommunikativ vaziyat- ikki va undan ortiqkishilar orasidagi muloqat
Mashg‘ulotlar shakli: Amaliy mashg‘ulot (A)	
A1	“Sotsiolingvistika” fanining asosiy masalalari. Sotsiolingvistika va sohalar
A2	Lisoniy hamjamiyat. Adabiy til. Dialekt. Sotsiolekt. Argo, jargon, sleng. Koyne
A3	Ijtimoiy variativlik. Gender variativlik
A4	Nutq akti
A5	Kodlash va dekodlash
A6	O‘zbek tili lisoniy hamjamiyati. O‘zbek tilida lisoniy hamjamiyatning muloqat vositalari.
A7	O‘zbek tilida variativlik
A8	Diglossiya, interferensiya
A9	Kodlar aralashuvi
A10	Tilning etnik guruhleri
A11	Adabiy til, umumxalq so‘zlashuv tili hududiy va mahalliy tillar, tilning tag guruhleri
A12	Pidjin tili, kreol tili, koyne
A13	O‘zbekistonda bilingvizm va diglossiya. Uning turlari
A14	Etnografik guruh. Elat yoki xalq. Etnik uyushma

A15	Sheva, dialekt, millat tili, qarindosh tillar, til oilasi. Soʻz semantikasidagi ijtimoiy komponentlar
A16	Soʻz semantikasidagi ijtimoiy cheklovlar
A17	Sotsiolingvistikaga mansub birinchi kuzatishlar
A18	Oʻzbek tilida til meʼyorlari
A19	Hozirgi oʻzbek tilining sotsiolingvistik masalalari

Mustaqil taʼlim (MT)

1	“Sotsiolingvistika” fanining shakllanishi va manbalari	18
2	Sotsiolingvistika va sohalar.	18
3	Kommunikativ tadqiqotlar.	18
4	Til va dialekt munosabati.	18
5	Soʻz semantikasidagi ijtimoiy komponentlar	18

Asosiy adabiyotlar

1	Usmanova Sh., Bekmuhamedova N., Iskandarova, G. Sotsiolingvistika (Oʻquv qoʻllanma). – Toshkent, 2014.
2	Dadaboev H., Usmanova Sh. Xorijiy sotsiolingvistika (Oʻquv qoʻllanma). – Toshkent, 2014.

Qoʻshimcha adabiyotlar:

1	<p>Mirziyoev Shavkat Miromonovich. Tanqidiy tahlil, qatʼiy tartib- intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi boʻlishi kerak. Mamlakatimizni 2016 yilda ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirishning asosiy yakunlari va 2017 yilga moʻljallangan iqtisodiy dasturning eng muhim ustuvor yoʻnalishlariga bagʻishlangan Vazirlar Mahkamasining kengaytirilgan majlisidagi maʼruza, 2017 yil 14 yanvar / Sh.M. Mirziyoev. – Toshkent: Oʻzbekiston, 2017. – 104 b.</p> <p>Mirziyoev Shavkat Miromonovich. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini taʼminlash – yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi. Oʻzbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi qabul qilinganining 24 yilligiga bagʻishlangan tantanali marosimdagi maʼruza. 2016 yil 7 dekabr /Sh.M.Mirziyoev. – Toshkent: “Oʻzbekiston”, 2017. – 48 b.</p> <p>Mirziyoev Shavkat Miromonovich. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. Mazkur kitobdan Oʻzbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoevning 2016- yil 1-noyabrdan 24 noyabrga qadar Qoraqalpogʻiston Respublikasi, viloyatlar va Toshkent shahri saylovchilari vakillari bilan oʻtkazilgan saylovoldi uchrashuvlarida soʻzlagan nutqlari oʻrin olgan. /Sh.M.Mirziyoev. – Toshkent: “Oʻzbekiston”, 2017. – 488 b.</p> <p>Mirziyoev Shavkat Miromonovich. Yangi Oʻzbekiston strategiyasi.- Toshkent, 2021. -458 b. Oʻzbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish boʻyicha Harakatlar strategiyasi toʻgʻrisida. (Oʻzbekiston Respublikasi qonun hujjatlari toʻplami, 2017 y., 6-son, 70-modda)</p> <p>Oʻzbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 6-noyabrdagi "Oʻzbekistonning yangi taraqqiyot davrida taʼlim - tarbiya va ilm - fan sohalarini rivojlantirish chora tadbirlari toʻgʻrisida " gi PF - 6108 - son Farmoni.</p> <p>Artyunova N. D. Metafora i diskurs/ Teoriya metafori. –M.: Progress . 1990. –S.5-32</p> <p>Axmanova O.S. Slovar lingvisticheskix terminov.- S. 286.</p> <p>Belikov V., Krysina L. Sotsiolingvistika. – M.: 2001.</p> <p>Elova D., Safarova G. Sotsiolingvistika.- Toshkent. 2021</p> <p>Bondaletov V. Sotsialnaya lingvistika. –M.:1987</p>
2	

Axborot manbalari:

<http://natlib.uz> –Alisher Navoiy nomidagi O‘zbekiston Milliykutubxonasi sayti
<http://ensiklopediya.uz> – O‘zbekiston Milliy ensiklopediyasisayti
<http://ziyouz.uz> – O‘zbek va jahon tilshunosligi portali
<http://ziyonet.uz> –O‘zbekiston milliy ta’lim portali
<http://kitob.uz/> - Respublika bolalar kutubxonasi
<http://www.kamolot.uz> – “Kamolot” yoshlar ijtimoiy sayti
<http://www.infolib.uz> – Respublika Axborot kutubxona markazi
<http://referatlar.uz> –Referatlar, testlar, kitoblar va mediata’lim sayti

3

Talabanning fan bo‘yicha o‘zlashtirish ko‘rsatkichini nazorat qilishda quyidagi mezonlar tavsiya etiladi:

a) 5 baho olish uchun talabanning bilim darajasi quyidagilarga javob berishi lozim:

- fanning mohiyati va mazmunini to‘liq yoritilgan bo‘lsa;
- fanning mavzularni bayon qilishda ilmiylik va mantiqiylik saqlanib, ilmiy xatolik va chalkashliklarga yo‘l qo‘ymas;
- fan bo‘yicha mavzu materiallarining nazariy yoki amaliy ahamiyati haqida aniq tasavvurga ega bo‘lsa;
- fan doirasida mustaqil erkin fikrlash qobiliyatini namoyon etgan bo‘lsa;
- berilgan savollarga aniq va lo‘nda javob berilgan bo‘lsa;
- konspektga puxta tayyorlangan bo‘lsa;
- mustaqil topshiriqlarni to‘liq va aniq bajargan bo‘lsa;
- fanga tegishli qonunlar va boshqa me‘yoriy-huquqiy hujjatlarni to‘liq o‘zlashtirgan bo‘lsa;
- fanga tegishli mavzulardan biri bo‘yicha ilmiy maqola chop ettirgan bo‘lsa;
- tarixiy jarayonlarni sharxlay bilsa;

b) 4 baho olish uchun talabanning bilim darajasi quyidagilarga javob berishi lozim:

- fanning mohiyati va mazmunini tushungan, fanning mavzularni bayon qilishda ilmiy va mantiqiy chalkashliklarga yo‘l qo‘ymas;
- fanning mazmunini amaliy ahamiyatini tushungan bo‘lsa;
- fan bo‘yicha berilgan vazifa va topshiriqlarni o‘quv dasturi doirasida bajarsa;
- fan bo‘yicha berilgan savollarga to‘g‘ri javob berilgan bo‘lsa;
- fan bo‘yicha konspektini puxta shakllantirgan bo‘lsa;
- fan bo‘yicha mustaqil topshiriqlarni to‘liq bajargan bo‘lsa;
- fanga tegishli qonunlar va boshqa me‘yoriy hujjatlarni o‘zlashtirgan bo‘lsa.

v) 3 baho olish uchun talabanning bilim darajasi quyidagilarga javob berishi lozim:

- fan haqida umumiy tushunchaga ega bo‘lsa;
- fanning mavzularni tor doirada yoritib, bayon qilishda ayrim chalkashliklarga yo‘l qo‘yilsa;
- bayon qilish ravon bo‘lmasa;

– fan bo‘yicha savollarga mujmal va chalkash javoblar olinsa; – fan bo‘yicha matn puxta shakllantirilmagan bo‘lsa.

g) quyidagi hollarda talabning bilim darajasi qoniqarsiz 2 baho bilan baholanishi mumkin:

- fan bo‘yicha mashg‘ulotlarga tayorgarlik ko‘rilmagan bo‘lsa;
- fan bo‘yicha mashg‘ulotlarga doir hech qanday tasavvurga ega bo‘lmasa;
- fan bo‘yicha matnlarni boshqalardan ko‘chirib olganligi sezilib tursa;
- fan bo‘yicha matnda jiddiy xato va chalkashliklarga yo‘l quyilgan bo‘lsa;
- fanga doir berilgan savollarga javob olinmasa;
- fanni bilmasa.

Fan ukituvchisi tugrisida ma‘lumot

Muallif:	M.Xudayarova, Filologiya fanlari nomzodi, dotsent
E-mail:	xaytbayev_oybek@mail.ru
Tashkilot:	Ajiniyoz nomidagi Nukus davlat pedagogika instituti, "O‘zbek tili" kafedrasini
Taqrizchilar:	Sh.Bo‘ranova – pedagogika fanlari nomzodi, dotsent M.Xudayarova – falsafa fanlari doktori (PhD), dotsent

Mazkur Sillabus Nukus DPI O‘quv-uslubiy Kengashining 2024-yil “_____” dagi _____-sonli yig‘ilish bayoni bilan tasdiqlangan.

Mazkur Sillabus "O‘zbek tili" kafedrasining 2024-yil “_____” dagi _____-sonli yig‘ilish bayoni bilan ma‘qullangan.

O‘quv-uslubiy boshqarma boshlig‘i

Fakultet dekani

Kafedra mudiri

Tuzuvchi

A.Abdiev

B.Davletov

Sh.Bo‘ranova

G.Qurbaniyazov

